За свабоднае веравызнанне

Інфармацыйна-аналітычны бюлетэнь №20 жнівень–кастрычнік 2008 г.

«... абяцаем тое сабе сумесна за нас і за патомкаў нашых на векі вечныя пад абавязкам прысягі, пад вераю, гонарам і сумленнем нашым, што мы, якія з'яўляемся рознымі ў веры, мір паміж сабой захоўваць, а ў сувязі з розніцай веры і адрозненнем у цэрквах крыві не праліваць і не караць адсужэннем маёмасці, пазабаўленнем гонару, турэмным зняволеннем і выгнаннем, і ніякаму вярхенству, ані ўраду, да такога ўчынка ніякім чынам не дапамагаць...»

Статут Вялікага Княства Літоўскага 1588. Гл. 3, арт. 3.

Христианский фестиваль закрыли в день его открытия

На протяжении длительного времени в г. Борисове проходят регулярные встречи священнослужителей различных христианских конфессий, благодаря которым между верующими возникли дружеские взаимоотношения. На одной из встреч у священнослужителей возникла идея проведения недели праздника для города Борисова: верующие решили провести в городе фестиваль христианской музыки.

Священнослужители различных христианских конфессий г. Борисова

Основным организатором фестиваля, по благословению архиепископа Тадеуша Кондрусевича, выступил Римско-Католический Приход Рождества Наисвятейшей Девы Марии. В соответствии с Законом Республики Беларусь «О массовых мероприятиях в Республике Беларусь» организаторы обратились в Борисовский районный исполнительный комитет с заявлением о проведении с 16 по 21 сентября Фестиваля христианской музыки для жителей г. Борисова. Программа фестиваля, изложенная в заявлении, предусматривала участие пятнадцати лучших христианских исполнителей и групп, таких как «Спасение», «Псалмяры», «Честное Слово», «Осколки» и других. В организации фестиваля участвовали семь религиозных общин города Борисова, среди них – католики, протестанты и православные.

За два месяца до намеченной даты были направлены необходимые документы в районный исполком, но решение о разрешении проведения фестиваля было принято только 8 сентября. В течение восьми дней организаторы

Отец Збигнев Грыгорцевич

Жители г. Борисова

Группа «Спасение»

фестиваля ценой огромных усилий сделали все необходимое, чтобы фестиваль состоялся и прошел на должном уровне, чтобы жителям и гостям Борисова была предоставлена возможность посетить великолепное музыкальное мероприятие, имеющее целью донести до людей христианские ценности.

В соответствии с пунктом 3 решения исполкома организаторы получили все необходимые согласования, заключили договоры с соответствующими районными организациями на обслуживание в дни фестиваля, согласовали даты участия с музыкантами, которые включили свое участие в фестивале в графики своих творческих мероприятий.

15 сентября началась техническая подготовка к проведению фестиваля – установка палатки, аппаратуры, света. Именно эта дата была указана в официальных документах датой начала фестиваля. Но 16 сентября, в день открытия фестиваля, стало известно, что Борисовский райисполком принял решение об отмене разрешения на проведение фестиваля христианской музыки и отказал в разрешении проведения этого мероприятия. Данные решения были приняты с нарушением требований статьи 6 Закона Республики Беларусь «О массовых мероприятиях в Республике Беларусь»:

«*Руководитель местного исполнительного и распорядительного органа или его заместитель обязаны рассмотреть заявление и не позднее чем за пять дней до даты проведения массового мероприятия в письменной форме сообщить его организатору (организаторам) о принятом решении.*

В решении должно быть указано о разрешении или запрещении проведения массового мероприятия, а также указаны мотивы, по которым его проведение запрещено».

В документах, полученных от исполнительного комитета в день открытия фестиваля, не были указаны мотивы запрещения фестиваля, а также был нарушен срок принятия данных решений.

В результате принятия Борисовским райисполкомом неправомерных решений о запрещении проведения Фестиваля христианской музыки на второй день после начала мероприятия религиозным общинам города был причинен существенный материальный, а жителям города – моральный ущерб.

Замест P.S.

Ксендза из Борисова вынудили покинуть Беларусь

400 верующих подписались под обращением к властям с просьбой оставить ксендза Збигнева Григорцевича работать в костеле. Однако это не помогло.

Перед самым Новым годом Беларусь был вынужден покинуть ксендз Збигнев Григорцевич, который три года верой и правдой служил Господу в Борисове. Высылку ксендза нельзя назвать депортацией – ему, гражданину Польши, просто не продлили право на религиозную деятельность в Беларуси.

Впервые ксендз Григорцевич попал в ленты новостей в сентябре, когда власти Борисова сначала разрешили ему провести фестиваль религиозных песнопений, а в день открытия милиция сорвала его. Ксендз Збигнев считает, что еще тогда идеологи решили отомстить излишне активному священнику. «В официальном документе епископу было сказано, что причина запрета – «несогласованность с местными властями». Я пришел к Пархимовичу (Леонид Пархимович – председатель совета по делам религий Минского облисполкома) и просто-напросто спросил у него: «Это вы меня выгоняете с этого фестиваля?» И он ответил: «Да».

Кроме ксендза Збигнева из Беларуси высланы еще трое католических священников из Гродненской диацезии. Ко всем была одна претензия – они не знали ни одного государственного языка, а службы вели исключительно по-польски. В случае с Грицкевичем такие обвинения абсурдны.

«Никто не пишет, что я не знаю языка, – сказал ксендз Збигнев Польскому радио. – Я преподаватель в БГУ, сам Филарет пригласил меня преподавать историю Католического костела, я преподаю уже два года. В костеле я веду службы по-польски и по-русски, но могу также по-украински, по-французски, по-английски, по-итальянски...

Почему же белорусские власти не продлили ксендзу Збигневу разрешение на работу в стране? Все приводит к сентябрьскому фестивалю. Безобидное, если по логике нормального человека, событие вызвало гнев чиновников от идеологии.

Начальник отдела идеологической работы Борисовского райисполкома Людмила Горнак

«Опасность этого мероприятия была в том, что фестиваль проходил за неделю до выборов. И действия властей были странными, поскольку мы задолго планировали провести фестиваль в конце августа. Власти сами попросили нас перенести фестиваль, поскольку 8 сентября в городе праздновался День письменности. Я согласился,» – говорит ксендз Збигнев.

Высылка ксендза Григорцевича тем более обидна, что по гражданству он поляк, однако по происхождению – белорус. Его отец родился в Налибоках, мама – в Друе Браславского района. Тут похоронены все его предки. Потому, приехав в нашу страну в 2005 году, ксендз Збигнев сразу стал искать возможность возродить Борисовский костел, и такую возможность нашел. Он построил возле костела шикарную спортивную площадку, на которую приходит молодежь со всего города. Он заложил тут еще один костел и передал опеку над строительством другому священнику. Очевидно, что Збигнев Григорцевич воспринимал Беларусь не как очередное место службы, а как убежища до конца своих дней, как родную землю.

Я разговаривал с верующими, и ни один из них не сказал про ксендза Збигнева плохого слова. Про то, как любит его паства, свидетельствует и тот факт, что за несколько дней в его защиту было собрано 400 подписей, люди просили чиновников оставить ксендза в покое и продлить ему разрешение на религиозную деятельность. Люди и сейчас, после отъезда ксендза Збигнева, верят в то, что он вернется.

Мы разговаривали со Збигневом Григорцевичем перед самым Новым годом, за день до его отъезда. И в конце разговора договорились, что интервью подождет несколько дней до праздничного рождественского чуда. Однако чуда не произошло, власти не одумались.

«Польское радио»

ECLJ направляет политические усилия на рассмотрение в Европейском Парламенте вопроса о религиозной свободе в Беларуси

В Брюсселе Роджер Кишка и Грегор Пуппинк, представители Европейского Центра Права и Справедливости (ECLJ), которые сотрудничают с лидером беларуской оппозиции Александром Милинкевичем и сопредседателем Беларуской Христианской Демократии Павлом Северинцем, 27 мая 2008 г. организовали и провели в Европейском Парламенте крупнейшую акцию, которая направлена на усиление инициативы в области религиозных свобод в Беларуси.

ECLJ подготовил проект и координировал подачу правовой петиции, составленной совместными усилиями нескольких лидеров оппозиционных политических партий, правозащитными организациями и Беларуской Ассоциацией Независимых Журналистов, награжденной премией А. Сахарова. 50 400 беларусов поставили свои подписи под петицией, которая была рассмотрена на личной встрече между представлявшими петицию лицами и Президентом Европейского Парламента Хансом-Гертом Поттерингом, а также высокими официальными лицами ЕП. Президент Поттеринг встретился с представителями ECLJ незадолго до встречи с бывшим Президентом СССР Михаилом Горбачевым.

Петиция была с энтузиазмом встречена Европейским Парламентом на формальных мероприятиях, включая пресс-конференцию. Позже, в течение дня, ECLJ вместе с д-м Милинкевичем и г-м Северинцем провел брифинг делегации Европейского Парламента по взаимоотношениям с Беларусью о происходящих нарушениях религиозных свобод в Беларуси. На брифинге ECLJ отметил сильные схожие стороны между современной политической оппозицией в Беларуси, имеющей глубокие христианские корни, и христианскими движениями, которые помогли положить конец коммунизму в Восточной Европе в 1989 году. Официальные лица Европарламента выразили уверенность в том, что этот вопрос в ближайшее время будет вынесен на пленарное заседание Парламента, а также высказали свое искреннее пожелание продолжать близкое сотрудничество по вопросу проходящей инициативы в области религиозных свобод между парламентскими комиссиями, офисом президента и ECLJ.

В настоящее время в Беларуси властями преследуются личные молитвы, которые проходят без разрешения с участием двух и более верующих и могут включать членов семьи. Более того, становятся обычными гонения и даже тюремные заключения, которым подвергаются религиозные лидеры и рядовые прихожане за участие в христианских мероприятиях, например, в Библейских чтениях, что во всем мире приветствуется. В Беларуси законом запрещена иностранная миссионерская деятельность, а также религиозные благотворительные организации внутри страны. ECLJ будет продолжать информировать о развитии этих событий.

***www.eclj.org**, 27 мая 2008*

СУД ПРИЗНАЛ НЕЗАКОННЫМ ШТРАФ ЗА БОГОСЛУЖЕНИЕ

Гродненский областной суд отменил постановление Мостовского районного суда, согласно которому Валентин Боровик, верующий церкви христиан веры Евангельской, был признан виновным в создании религиозной организации без государственной регистрации и руководстве ею и оштрафован на 140 000 беларуских рублей.

16 марта 2008 г. в дом №14 по ул. Калиновского города Мосты пришли главный специалист отдела идеологической работы Мостовского райисполкома А.Г.Зяблицева и сотрудники Мостовского РУУС. Представители властей пришли «в связи с обращениями граждан, поступающими в связи с проведением религиозных обрядов» по указанному адресу. Валентин Боровик был обвинен в проведении богослужения без регистрации религиозной организации. На него был составлен протокол, а также из дома были изъяты «лист бумаги с описью религиозной атрибутики и их цен, 6 DVD-R и 3 видеокассеты, а также файл с листками на религиозную тематику».

28 апреля 2008 г. судья суда Мостовского района Ботько А.Г. рассмотрел данное дело и признал В.Боровика виновным в совершении правонарушения, предусмотренного ст.9.9 ч.1 КоАП («Создание религиозной организации или руководство ею без государственной регистрации»), и постановил подвергнуть штрафу в размере 4 базовых величин (140 000 беларуских рублей). В суде Валентин Боровик виновным себя не признал, утверждая, что организацию верующих не создавал, а просто люди-единомышленники собираются вместе и читают Евангелие, обсуждают вопросы вероисповедания, поют песни. При этом он не отрицал, что возглавляет данные собрания. Однако, поскольку предусмотренных Конституцией прав они не нарушают, какой-либо экономической деятельности не ведут, то и организации нет.

Валентин Боровик обратился с жалобой на постановление суда. В результате 22 мая 2008 г. судья Гродненского областного суда Соболев И.В. отменил постановление судьи суда Мостовского района в отношении Валентина Боровика и направил дело на новое рассмотрение, так как признал выводы судьи о виновности В.Боровика необоснованными, «поскольку они основаны на неполном исследовании всех доказательств по делу, отсутствии мотивов принятого решения».

По материалам информационного центра «Евангельская Беларусь»

Комментарий юриста Дины Шавцовой:

В действиях Валентина Боровика отсутствует состав административного правонарушения.

1. В постановлении указано, что «В нарушение указанных требований *(прим. – ст. 14 Закона РБ «О свободе совести и религиозных организациях)* Боровик В.И. создал религиозную общину, в которой в настоящее время состоит менее 20 человек, достигших 18-летнего возраста, и которая действует без государственной регистрации, что является недопустимым».

Боровик В. и другие граждане являются верующими – христианами. В соответствии с Библией они регулярно собирались для совместной молитвы, изучения Священного Писания, что не является нарушением законодательства, а лишь реализацией конституционного права на совместное исповедание религии. При проведении религиозных собраний общественный порядок, права и интересы граждан не нарушались.

На собраниях, как правило, присутствовало менее 20 человек.

Данные действия суд признает правонарушением и полагает необходимым применить меры административной ответственности, предусмотренные статьей 9.9 Кодекса об административных правонарушениях Республики Беларусь. Тем самым суд признает обязательным условием реализации права на совместное исповедание религии наличие зарегистрированной в установленном порядке религиозной организации. То есть граждане в количестве менее двадцати человек не имеют права проводить совместные религиозные собрания, но в то же время у них нет возможности и зарегистрировать религиозную общину, поскольку в соответствии со статьей 14 Закона Республики Беларусь «О свободе совести и религиозных организациях» для ее создания требуется 20 граждан Республики Беларусь.

Такое применение действующего законодательства противоречит Конституции Республики Беларусь и нормам международного законодательства и нарушает конституционное право граждан на свободу вероисповедания:

1) Конституция Республики Беларусь устанавливает:

Статья 31. «Каждый имеет право самостоятельно определять свое отношение к религии, единолично или совместно с другими исповедовать любую религию или не исповедовать никакой, выражать и распространять убеждения, связанные с отношением к религии, участвовать в отправлении религиозных культов, ритуалов, обрядов, не запрещенных законом».

Статья 23. «Ограничение прав и свобод личности допускается только в случаях, предусмотренных законом, в интересах национальной безопасности, общественного порядка, защиты нравственности, здоровья населения, прав и свобод других лиц».

Конституция имеет высшую юридическую силу и является актом прямого действия.

2) в соответствии с пунктом 3 статьи 18 Международного пакта о гражданских и политических правах (ратифицирован Республикой Беларусь и является частью национального законодательства) «Свобода исповедовать религию или убеждения подлежит лишь ограничениям, установленным законом и необходимым для охраны общественной безопасности, порядка, здоровья и морали, равно как и основных прав и свобод других лиц». Регистрация религиозной организации в качестве юридического лица не может являться условием для реализации гражданами права на совместное исповедание религии, поскольку ограничивает данное право.

Верующие имеют право регистрировать религиозную организацию в качестве юридического лица, но не обязаны это делать, что указано также в Рекомендациях по анализу законодательства о религии или вероисповедании (утверждено Венецианской Комиссией на 59-м Пленарном заседании (г. Венеция, 18-19 июня 2004 года), одобрено Парламентской Ассамблеей ОБСЕ на ежегодном заседании (г. Эдинбург, 5-9 июля 2004 года):

«Е. Законы, регулирующие регистрацию религиозных организаций и организаций, придерживающихся определенных убеждений:

1. *Регистрация религиозных организаций и организаций, придерживающихся определенных убеждений.* Законы о религиозных организациях, регулирующие приобретение правосубъектности посредством регистрации, инкорпорации и т.д., являются наиболее важными для религиозных организаций. Далее перечислены некоторые из наиболее серьезных проблем в этой области:

– **Регистрация религиозных организаций сама по себе не должна быть обязательной**, хотя требование от организации регистрации для приобретения ею правосубъектности и подобных правомочий (льгот) является возможным;

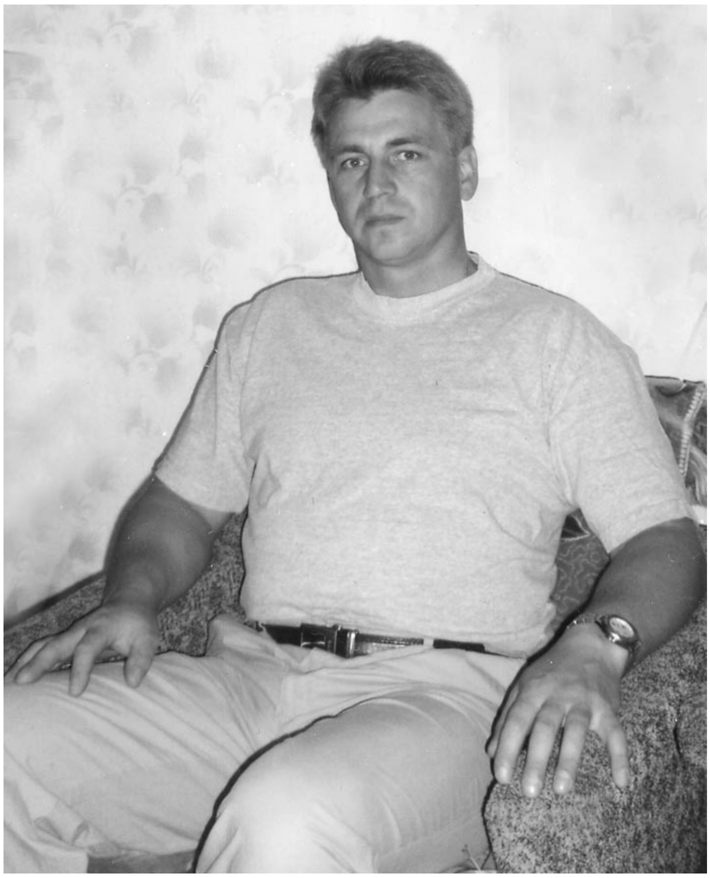
– **Частным лицам и группам лиц должно предоставляться право исповедовать свою религию без регистрации, если они этого хотят**;...».

3) В соответствии со статьей 8 Конституции Республика Беларусь признает приоритет общепризнанных принципов международного права. Также статья 40 Закона Республики Беларусь «О свободе совести и религиозных организациях» устанавливает, что «**если международным договором, заключенным Республикой Беларусь, установлены иные правила, чем те, которые содержатся в настоящем Законе, то применяются правила международного договора**».

Ни Конституция, ни Международный пакт о гражданских и политических правах, ратифицированный Республикой Беларусь и являющийся частью национального законодательства, не устанавливают никаких ограничений для совместного исповедания религии, не устанавливают обязательное требование создавать религиозную организацию в качестве юридического лица для реализации права на совместное исповедание религии. **В силу перечисленных норм законодательства такие действия**, **как** «**создание религиозной организации или руководство ею без государственной регистрации в установленном порядке» (часть 1 статьи 9.9 КоАП РБ) не образуют состава административного правонарушения**.

ШЕСТЬ КАПЕЛЬ КРОВИ НА ОБЕЛИСКЕ

Мало было воздвигнуть памятник, надо было еще отвоевать у чиновников право на это...

26 октября 2008 года в д. Богдановка Лунинецкого района общим собранием общины Церкви Христиан Веры евангельской избран новый пастор. Им стал житель деревни Николай Ильючик. Когда бывший пастор сложил свои полномочия, мнение односельчан – членов общины было единодушным.

Дело в том, что Николай долгие годы был рукоположенным дьяконом местной церкви пятидесятников. В свое время это служение нес его отец, который и здание приобрел, а затем отстроил, и многое сделал для консолидации рядов верующих. Община, которая существует еще с довоенных времен, пережила немало потрясений на своем пути. Да и сейчас трудностей хватает, и многое еще предстоит сделать. Сегодня в общине 175 верующих, и им уже тесно в старом помещении (освящено в 1984 году) – нужно новое.

Николай Ильючик – личность в масштабах Брестчины заметная. Кроме всего прочего, он еще и автор нескольких книг стихов и прозы, член Союза писателей Беларуси. Сегодня его имя можно встретить и на страницах зарубежных газет. Дело в том, что он – один из немногих жителей нашей республики, который по собственной инициативе и практически за свои деньги возвел пусть скромный, но все же памятник на месте гибели от рук нацистов евреев – жителей Богдановки.

Увековечение памяти жертв гитлеровского геноцида – одна из самых серьезных проблем, которые решает сегодня наше общество. Лозунг «Никто не забыт, ничто не забыто», не подкрепленный делами, остается одним из тех пропагандистских клише, которыми и так по горло сыто наше поколение. Нет ничего более компрометирующего власти, чем невыполненные обещания. И нет ничего более гибельного для будущих поколений, чем забвение прошлого.

– В книге «Память» по Лунинецкому району Брестской области нет ни слова о расстреле шести мужчин из еврейских семей в деревне Богдановка в начале августа 1941 года, – говорит Николай.

2 августа 2006 г., в предполагаемый день, когда 65 лет назад произошла трагедия, памятник был торжественно открыт. А за три года до этого, в июне 2003 г., в лунинецком еженедельнике «Информ-прогулка» была опубликована статья Николая «Памяти жертв Холокоста». Она была приурочена к 22 июня – Дню памяти жертв Великой Отечественной войны. Вот что писал в ней Николай Антонович:

«Очень много написано и рассказано о трагедии еврейского народа в годы Великой Отечественной войны. Но почти во всех материалах говорится о крупных населенных пунктах, массовых казнях узников гетто. А ведь каждая человеческая жизнь – свой неповторимый мир. И нельзя допустить, чтобы память о ней канула в небытие.

Во многих деревнях жили до войны еврейские семьи. Это были трудолюбивые и порядочные люди... В Богдановке (в то время – деревне Логишинского района) проживало 5 еврейских семей. К сожалению, фамилий и полных имен уже никто не помнит. Удалось установить только имена или прозвища, которые дали им местные жители.

Моргун и его жена Песя жили с двумя дочерьми в центре села, напротив церкви, в добротном доме, имели небольшой магазинчик. Хозяин был способным кузнецом, дочки занимались шитьем.

Шолом, двое его сыновей – Шимель и Давид – и дочь Сарра жили примерно на месте нынешнего колхозного правления. Супруга Шолома Рохля умерла перед войной. Шимель с отцом промышляли кузнечным ремеслом, брали в аренду землю у зажиточных крестьян, но жили бедно. Кстати, евреям охотно сдавали землю, потому что они хорошо ухаживали за ней и удобряли. После их хозяйствования можно было не вносить навоз еще несколько лет без ущерба для урожайности.

На месте нынешней школы жил Нахман (Наха) с сыном Ёселем. В их доме было что-то вроде синагоги. Тут проходили богослужения, в праздники приезжали гости из других мест. В этом доме было множество книг – необычное явление для тогдашней деревни.

Там, где ныне проходит улица Брестская, жили Чечик и Лобчанка. Судя по всему, они переехали в Богдановку из Лобчи – отсюда и такое прозвище. Они торговали мануфактурой и продуктами.

По соседству с Нахой жили Ошер и его сын Ёсель. Они держали скот, нанимая в подпаски богдановских подростков, которые охотно выполняли эту работу: евреи платили достаточно хорошо.

Пять семей вели свой неспешный уклад жизни. Пять миров, пять вселенных со своими традициями и привычками. Но однажды летним днем 1941 года в Богдановку пришли фашисты. Эсэсовцев сопровождал кто-то [из местных жителей], показывая еврейские дома. Под плач и причитания гитлеровцы выгнали на улицу Моргуна, Давида (сына Шолома), Нахмана и его сына Ёселя, Чечика и Ошера. Четверо мужчин и два молодых парня... Под дулами автоматов шли шестеро мужчин в свой последний скорбный путь по центральной улице, потом свернули в урочище Грудки. Там, в редколесье, раздались выстрелы...

...Через какое-то время женщины и дети из еврейских семей были отправлены в гетто в Погост-Загородский. Фашисты их использовали на различных работах. Затем всех невольниц вывезли в Погост и Пинск, где они, скорее всего, и погибли. Дома евреев сгорели, когда фашисты сжигали всю Богдановку. А вот Шолома, у которого был расстрелян сын Давид, после войны видели в Пинске – он таким-то чудом уцелел».

Вот такую бесценную информацию о довоенных евреях – жителях Богдановки собрал с помощью односельчан Николай Ильючик.

О трагедии еврейских семей своей родной деревни Николай узнал еще в детстве от родителей

и все последующие годы жил с мечтой увековечить память безвинно уничтоженных людей.

– Так как мы с женой протестанты, – рассказывал он позднее корреспонденту БелаПАН (статья была опубликована в газете «Народная воля» 20 октября 2006 г.), – то решили, что десятую часть доходов, которая расходуется на дела Божьи, направим на возведение памятника. На собранные средства были приобретены необходимые материалы, а сам мемориал по моему проекту мне помогали создать друзья и сыновья, один из которых учится в пятом классе, а двое – в третьем.

Однако происходило все не так быстро и не очень гладко. Чтобы собрать нужную сумму, Николай Ильючик ходил по семьям, писал о своей затее в прессе, обращался к местным жителям с просьбой откликнуться и рассказать о событиях 1941 года. Но еще сложнее оказалось общение с властями. С эскизом будущего памятника он обратился в Лунинецкий райисполком, но там его, как выразился журналист И.Разумовский из «Агентства еврейских новостей», «просто отругали, как школьника, сказав, чтобы не лез не в свое дело».

– Я побывал на приеме у всех председателей райисполкома, которые за три года успели сменить друг друга в этой должности, но никто ничего не решал, – рассказывал позднее Н.Ильючик – И тогда я вместе с друзьями во дворе своего дома изготовил на собранные средства памятник и установил его на месте расстрела.

Однако проблемы после этого не только не кончились, но и появились новые. Отдел культуры Лунинецкого райисполкома отказался зарегистрировать мемориал как памятный знак. Более того, над Николаем нависла угроза серьезного штрафа за самовольное занятие участка земли, хотя это не только кусок пустыря, но и место захоронения, которое охраняется законом о кладбищах.

Государство не вложило в создание мемориала ни копейки. Казалось, поблагодарили бы благородных людей, широко осветили бы это событие в прессе, на телевидении, разрекламировали как некий почин. Но у нас, как известно, никакая самодеятельность не поощряется, даже самая благородная: все может происходить только с ведома чиновников. Вот и стоит одиноко обелиск, которого нет ни на одной карте Брестской области. И не ухаживают за ним местные школьники, как это происходит

со всеми остальными, «официально установленными», памятниками жертвам нацизма.

Уход за памятником взяли на себя Николай, члены его семьи и их друзья – те, кто и деньги собирал, и памятник своими руками делал, устанавливал, территорию облагораживал. И сегодня, когда мы видим, как замалчивается (а порой и фальсифицируется) история гибели сотен тысяч людей, уничтоженных лишь по причине их принадлежности к еврейскому народу, для нас очень важно не только сохранить имена погибших (правда, их надо сначала установить), но и имена тех, кто, вопреки обстоятельствам, делает все, чтобы возродить подлинные страницы истории своего края. Внесем их в свои анналы и мы.

Семья Николая Антоновича Ильючика: жена Раиса – гардеробщица в местной школе, трое их сыновей – Антон, Виктор и Виталий, отец Николая Антон Романович (1924 г.р.). У семьи – небольшое личное хозяйство. Хобби – фотография, литература, история, краеведение.

Друзья, близкие и соратники семьи Ильючиков, также жители д.Богдановка: Константин Васильевич Ильючик, Василий Степанович Савич, Иван Сергеевич Савич. В работе им помогали дети: Саша и Сережа Ребковец, Дима Антонович, Саша Савич. Низкий поклон вам, друзья!

* * *

Стоит на окраине деревни Богдановка памятник. В центре бетонного круга с выступающими углами шестиконечной звезды Давида – металлическая труба в виде огарка поминальной свечи, обмотанная колючей проволокой. Со свечи стекают 6 капель крови, навечно замерзших в металле – по числу казненных. На эбонитовой плите надпись на белорусском языке: «На гэтым месцы ў жніўні 1941 года былі расстраляны фашыстамі мірныя жыхары вёскі Багданаўка габрэйскай нацыянальнасці. Вечная памяць!»

Памятник не сразу был признан местными властями, но его признали местные жители, которые приносят сюда цветы и привозят свадебные кортежи.

Публикации в прессе и отклики из-за рубежа сделали свое дело: в начале 2008 года памятник зарегистрирован Лунинецким райисполкомом как памятный знак местного значения и закреплен для ухода за ним за той организацией, где работает сам Николай – за местным подразделением МЧС.

Яков БАСИН

От редакции:

Памятник, установленный в д. Богдановка Лунинецкого района Брестской области Николаем Ильючиком вместе с друзьями и членами его семьи, – не единственный, возведенный силами жителей республики и за свой счет. Едва ли не первым, кто сделал это, был калинковичский журналист Владимир Смоляр. Он стал инициатором создания памятника на месте расстрела 30 еврейских семей в д. Ситня (Калинковичского р-на) в 1991 г. и памятных знаков в деревнях Озаричи (Калинковичского р-на) и Юровичи (Полоцкого р-на) в 1995 г.

В 1992-93 гг. тракторист Михаил Тарасевич установил два больших памятных камня на местах гибели евреев д.Шацк (Пуховичского р-на) – в лесу и на старом еврейском кладбище.

В 2007 г. школьные учителя из д. Жуковщина Шарковщинского района Иосиф Квач и Вячеслав Липский со своими учениками установили памятный знак на месте гибели в 1943 г. еврейской семьи из семи человек.

Праваслаўная царква ў Беларусі: калі яна скіне путы Масквы?

А ў нас жа была самастойная царква

Леанід ЛЫЧ, доктар гістарычных навук, прафесар

Спакон вякоў разумныя людзі лічылі: каб рэальна забяспечыць нацыянальны суверэнітэт краіны, гэтай высакароднай мэце павінен адпавядаць увесь змест царкоўна-рэлігійнага жыцця. Яскравым прыкладам такога светапогляду можа служыць дзейнасць вялікага князя літоўскага Вітаўта, з імем якога звязана ўтварэнне ў 1415 годзе на нашай зямлі самастойнай праваслаўнай мітраполіі з цэнтрам у Навагрудку. Узначаліў яе, па просьбе самога Вітаўта, адукаваны праваслаўны царкоўны дзеяч – балгарын Грыгорый Цамблак. Прычым адбылося такое без дазволу канстанцінопальскага патрыярха і насуперак жаданню духоўных і свецкіх уладаў Маскоўскага княства. У Вітаўта было вялікае жаданне зрабіць царкву сваёй краіны незалежнай ад любой з мітраполій.

Дамагчыся такой мэты аказалася зусім няпроста. У няспыннай барацьбе маскоўскіх і навагрдскіх царкоўных іерархаў за статус мітрапаліта «киевского и всея Руси» канстанцінопальскі патрыярх звычайна падтрымліваў першых. Каб не апынуцца пад юрысдыкцыяй Маскоўскай мітраполіі (афіцыйна яна так стала называцца з 1459 года), кіраўніцтва праваслаўнай царквы ВКЛ усё больш пачало схіляцца да ідэй Фларэнтыйскай уніі 1439 года аб аб'яднанні на роўных умовах з каталіцкім касцёлам.

Лагічным вынікам барацьбы за права ладзіць царкоўную дзейнасць самастойна, незалежна ад каго б там ні было, стала канчатковае аддзяленне ў 1458 годзе Літоўска-Навагрдскай мітраполіі (тагачасная афіцыйная назва – Кіеўская мітраполія) ад Масквы. Як бачым, сёлета спаўняецца роўна 550 год гэтай важнай падзеі ў гісторыі станаўлення аўтакефаліі праваслаўнай царквы Беларусі. Аддзяленне адбылося ў час, калі Літоўска-Навагрдскую мітраполію ўзначальваў Грыгорый Балгарын. Хоць ён быў сынам іншага славянскага народа, але разумеў, што для ВКЛ пры частых канфліктах, войнах з Маскоўскім княствам патрэбна незалежная ад яго духоўных улад праваслаўная царква. Канстанцінопальскі патрыярх падтрымаў гэтую ініцыятыву, за што Масква разарвала свае дачыненні не толькі з ім, але і з Кіеўскай мітраполіяй.

Сур'ёзная пагроза незалежнаму царкоўна-рэлігійнаму жыццю на нашых землях узнікла пасля аб'яднання ў 1569 годзе Вялікага княства Літоўскага з Каронай Польскай у адну федэратыўную дзяржаву – Рэч Паспалітую. Супрацьстаяць агрэсіўнаму каталіцызму польскага ўзору, верагодна, можна было б, калі б не менш агрэсіўныя прэтэнзіі Маскоўскай мітраполіі на ўладу над праваслаўным насельніцтвам ВКЛ. Гэтыя прэтэнзіі асабліва ўзмацніліся пасля абвяшчэння Маскоўскай мітраполіяй сябе ў 1589 годзе патрыярхіяй. Адбылося тое без згоды канстанцінопальскага патрыярха. Нежаданне быць праглынутай Маскоўскай патрыярхіяй сталася адной з важных падстаў для вярхоў праваслаўнага духавенства ВКЛ і Украіны пайсці ў 1596 годзе на падпісанне Берасцейскай царкоўнай уніі. Яна ў пэўнай ступені затармазіла працэсы акаталічвання беларусаў, перашкаджала распаўсюджванню над імі ўлады Маскоўскай патрыярхіі. Але з падзеламі Рэчы Паспалітай у 1772, 1793 і 1795 гадах, гвалтоўным уключэннем у склад Расійскай імперыі амаль усіх нашых земляў уніяцкая царква апынулася ў надзвычай цяжкім, безнадзейным становішчы. Яе вернікаў перацягвалі, кожная да сябе, праваслаўная і каталіцкая канфесіі. Апошнім годам афіцыйнага існавання на Беларусі уніяцкай царквы стаў 1839 год. Ліквідавалі яе гвалтоўна, адміністрацыйным шляхам.

У канфесійным плане наш народ аказаўся самым сірочым у Еўропе. Толькі ў яго не аказалася ўласнай канфесіі: праваслаўная царква ў гэтым краі адстойвала рускі інтарэс, каталіцкі касцёл – польскі. Такая неадпаведнасць царкоўнай дзейнасці беларускаму нацыянальнаму ідэалу надзвычай негатыўна адбілася на лёсе людзей, аднак у прагрэсіўнай частцы грамадства не вытруціла жадання стаць канфесійна незалежнымі як ад Масквы, так і ад Варшавы. Не будзь такога заканамернага жадання, у створанай у 1919 годзе са згоды бальшавікоў Беларускай савецкай сацыялістычнай рэспубліцы (БССР) не ўзнікла б ідэя аб заснаванні Беларускай аўтакефальнай праваслаўнай царквы (БАПЦ). Прычым выспела гэтая прагрэсіўная ідэя ў асяроддзі мясцовага праваслаўнага духавенства. Як і многія іншыя нацыянальна арыентаваныя колы беларускага грамадства, праваслаўныя іерархі спадзяваліся, што БССР некалі стане па-сапраўднаму суверэннай дзяржавай, чаму і садзейнічала б наяўнасць у яе сваёй уласнай незалежнай царквы.

Для маладой БССР першым крокам да такой царквы стала абранне ў 1922 годзе на Менскім епархіяльным з'ездзе беларускім мітрапалітам Мелхіседэка (у свеце – Міхаіл Паеўскі). Родам ён з Канстанцінаўскага павета (Польшча), дзе ў куды меншай ступені, чым у цэнтральнай частцы Беларусі, адчуваўся ўплыў русіфікацыі. Будучы выкладчыкам Магілёўскай духоўнай семінарыі, настаяцелем Магілёўскага брацкага манастыра, Бялыніцкага і Херсонскага, Уладзімірскага манастыроў, епіскапам таўрычаскім, архіепіскапам астраханскім, ён набыў багаты прафесійны вопыт, які дапамог годна выконваць абавязкі вікарнага епіскапа слуцкага, епіскапа мінскага і тураўскага. Тым болей, што ён быў зарыентаваны на беларускі нацыянальны інтарэс.

Дарэчы, ідэя царкоўнай незалежнасці з'яўлялася досыць папулярнай і сярод епархій той часткі насельніцтва беларускай этнічнай тэрыторыі, якая да вясны 1924 года знаходзілася ў складзе Расійскай Федэрацыі. Як толькі гэтую тэрыторыю вярнулі БССР, тут адразу была ўтворана Беларуская аўтаномная праваслаўная царква. Яна аб'ядноўвала беларускія епархіі абнаўленчай царквы, якая ў пачатку 20-х гадоў выйшла з-пад юрысдыкцыі Маскоўскага патрыярхату, мела падтрымку ад савецкай улады за сваю прыхільнасць да сацыялістычнага ладу жыцця. У канцы 20-х гадоў у Беларускую аўтаномную праваслаўную царкву ўваходзіла да 500 парафій. На жаль, з прычыны моцнай зрусіфікаванасці і вернікаў, і праваслаўнага духавенства гэтых размешчаных пераважна ва ўсходніх раёнах БССР парафій яны не пакінулі адметнага следу ў беларусізацыі царкоўна-рэлігійнага жыцця. Свой галоўны друкаваны орган гэтая царква выдавала на рускай мове пад назвай «Белорусский православный вестник».

Не выключана, што менавіта адсутнасць у гэтай царквы ярка акрэсленай накіраванасці на беларускі інтарэс дазволіла ёй працягнуць сваю дзейнасць да 1934 года, чаго не ўдалося Беларускай аўтакефальнай праваслаўнай царкве. Шчырага прыхільніка аўтакефальнай ідэі Мелхіседэка ўжо ў 1925 годзе ў Менску на адкрытым палітычным працэсе прыгаварылі да трох гадоў зняволення ўмоўна. Куды больш строга паставілася да яго Масква: у тым жа годзе іерарха арыштоўваюць і высылаюць на пасяленне ў далёкі Краснаярскі край, адкуль ён ужо не вярнуўся. Ідэю аўтакефаліі ў 1927 годзе давялі да лагічнага канца яго надзейныя прыхільнікі. Як след разгарнуць сваю дзейнасць БАПЦ не змагла, бо з 1929 года ў савецкай краіне шырока разгарнулася барацьба з рэлігіяй.

Развязванню праблем аўтакефаліі ў Беларусі імкнуліся дапамагчы нашы супляменнікі з-за мяжы. На такіх пазіцыях стаяла і рэдакцыя ковенскага беларускамоўнага часопіса «Крывіч», які выходзіў у 1923–1927 гадах пад рэдакцыяй шчырага прыхільніка аўтакефальнай царквы, вядомага ідэолага беларускага нацыянальнага Адраджэння Вацлава Ластоўскага. Адсутнасць цэнзуры дазваляла аўтарам выказваць на старонках перыядычнага выдання смелыя думкі. Пастараўся выкарыстаць гэтую нагоду і беларускі этнограф, фалькларыст, супрацоўнік Інстытута беларускай культуры Аляксандр Шлюбскі. У дзевятым нумары часопіса за 1925 год ён палымяна пісаў: «...тыя беларусы, у душы якіх сільнейшая нацыянальная сьвядомасьць за ўсякую гістарычную шалуду, павінны ўсімі сіламі імкнуцца да ўтварэньня беларускай аўтакефальнай хрысьціянскай царквы. Мы павінны рваць і з Рымам, і з Масквою і тварыць сваю ўласную нацыянальную царкву».

З Рымам савецкая ўлада не толькі дазваляла, але і дапамагала «рваць», а вось што датычыла Масквы, ад яе Беларусь станавілася ўсё больш і больш залежнай па ўсіх накірунках эканамічнага, палітычнага і духоўнага жыцця, што добра адчуў на сабе і аўтар вышэйпрыведзенай цытаты: у 1930 годзе ён быў арыштаваны савецкімі рэпрэсіўнымі органамі, нават месца заканчэння яго зямнога жыцця засталося невядомым...

Рух за царкоўную незалежнасць не спыніла і фашысцкая акупацыя

Ідэя аўтакефаліі не згасла і ў чорныя гады нямецкай акупацыі, што сведчыць пра вялікую папулярнасць гэтага памкнення сярод вернікаў. Дзеля гэтага стараліся не толькі духоўныя асобы, а і грамадскія колы нацыянальнай арыентацыі. Хаця, вядома, у акупантаў былі зусім іншыя планы, чым стварэнне па-сапраўднаму суверэнных дзяржаў на захопленай тэрыторыі.

Для шчырых прыхільнікаў незалежнай ад Маскоўскага патрыярхату Беларускай праваслаўнай царквы не з'яўлялася сакрэтам, як цяжка будзе здзейсніць нацыянальна-патрыятычную задуму і з-за панавання ў асяроддзі святарства моцнага прарускага элемента. Самым зацятым праціўнікам ідэі аўтакефаліі быў мітрапаліт Мінскі і ўсяе Беларусі Панцеляймон (у свеце – Ражноўскі). Кіраўнік праваслаўнай царквы Беларусі быў рускім не толькі паходжаннем, але і духам. Усё беларускае было для яго чужым і далёкім. Хаця ўпершыню да нас ён трапіў яшчэ

ў 1906 годзе, заняўшы пасаду настаяцеля Маркава манастыра ў Віцебску, аднак і за вялікі адрэзак часу не навучыўся жыць паводле яе нацыянальна-культурных традыцый, карыстаўся выключна толькі рускай мовай.

Служба на ніве рускага праваслаўя адмоўна паўплывала на нацыянальную самасвядомасць епіскапа беларускага паходжання Філафея (у свеце – Нарко; нарадзіўся ў 1905 годзе на тэрыторыі сучаснага Мядзельскага раёна).

Упартае нежаданне мітрапаліта Панцеляймона беларусізаваць царкву, поўная бяздзейнасць епіскапа Філафея ў вырашэнні архіважнай праблемы вымусілі прыхільнікаў аўтакефаліі звярнуцца з адпаведным мемарандумам да самога Генеральнага камісара Беларусі Вільгельма Кубэ. Прапаноўвалася нават «неадкладна адсунуць мітрапаліта Беларускай мітраполіі» і «перасяліць яго з Менска ў Жыровіцкі манастыр». Справа, аднак, да гэта не дайшла, затое Панцеляймон нарэшце пагадзіўся, што «пропаведзі й навука закона Божага павінны адбывацца на беларускай мове».

Інакш як парадоксам гэтую з'яву не назавеш: за час знаходжання Беларусі пад уладай Расійскай імперыі нават і слова не было сказана пра беларускую мову ў набажэнстве... Праўда, і ва ўмовах нямецкай акупацыі не ўдалося ўкараніць нашу мову ў царкоўнае жыццё з-за моцнага супраціву гэтаму зрусіфікаванай часткі праваслаўнага духавенства.

Мітрапаліт Панцеляймон усяляк падтрымліваў праціўнікаў незалежнай для Беларусі царквы. Не ўтойваў свайго адмоўнага стаўлення да аўтакефаліі і епіскап брэсцкі Венядыкт (Бабкоўскі). Паколькі ў канцы 1941 года Брэсцкая епархія адышла пад юрысдыкцыю Украінскай праваслаўнай царквы, яго прызначылі выконваць абавязкі епіскапа гродзенскага і беластоцкага.

Але падзеі ў акупіраванай Беларусі адбываліся так, што заканамернага імкнення да аўтакефаліі царквы не магло стрымаць адмоўнае стаўленне да гэтай ідэі высокіх праваслаўных кіраўнікоў. Правядзенне яе ў жыццё ініцыявалася і існаваннем на захад ад Беларусі Праваслаўнай аўтакефальнай царквы ў Генерал-губернатарстве (з цэнтрам у Кракаве), пад юрысдыкцыяй якога знаходзілася большая частка польскіх земляў. Архіепіскапам варшаўскім і мітрапалітам Праваслаўнай аўтакефальнай царквы ў Генерал-губернатарстве быў Дзіанісій (Дзяніс). Гэта з яго дазволу на царкоўную працу па просьбе Панцеляймона прыбылі з Варшавы ў Беларусь архімандрыты Філафей (Нарко) і Апанас (Мартас). Неўзабаве першы з іх быў узведзены ў сан епіскапа і ўзначаліў Слуцкую епархію. Гэта ўжо быў другі пасля Венядыкта епіскап Беларускай праваслаўнай царквы. Апанас жа працягваў заставацца ў чыне архімандрыта. Калі 3 сакавіка 1942 года ў Мінску праходзіў Сабор БПЦ, ён меў толькі дарадчы голас. На гэтым жа саборы яго прызначаюць на кафедру епіскапа віцебскага і полацкага. Паколькі з прычыны ваенных дзеянняў было немагчыма заняць гэтую пасаду, яму даручылі ўзначаліць Наваградска-Баранавіцкую епархію, у якой адсутнічаў кіраўнік. Роўна праз пяць дзён у Спаса-Прэабражэнскай царкве Мінска архімандрыта Апанаса Мартаса ўзвялі ў сан епіскапа.

Такая важная падзея не засталася незаўважанай рэдакцыяй «Беларускай газэты», якая выказвала да яго просьбу «як найхутчэй узяць пад увагу на поўную беларусізацыю царквы. Гэтая беларусізацыя можа быць толькі тады, калі ў кожным прыходзе за настаяцеля будзе свядомы беларускі патрыёт». Выказвалася ўпэўненасць, што, «працуючы на нацыянальнай беларускай ніве, праваслаўнае духавенства будзе тым цэмэнтам, што змацняе беларускую нацыю».

Аднак дамагчыся таго было няпроста ва ўмовах вайны і з прычыны перавагі ў складзе святароў асоб прарускай і прапольскай арыентацый. Росту колькасці апошняй катэгорыі садзейнічала, як вядома, паланізатарская палітыка ўлад Другой Рэчы Паспалітай. Яны добра пастараліся на ўмацаванне польскага фактару ў праваслаўным набажэнстве, што, між іншым, было зусім не ў яго традыцыях. Улады хутчэй былі гатовы дазволіць дзейнасць праваслаўнай царквы ў адпаведнасці з рускімі, чым беларускімі культурна-моўнымі традыцыямі. Рабілася ж такое з адзінай мэтай: усяляк перашкаджаць росту нацыянальнай самасвядомасці беларусаў.

Усталяваныя фашыстамі органы ўлады асабліва не перашкаджалі гульням у беларускую незалежнасць. У створанай на пачатку 1942 года Беларускай незалежніцкай партыі (БНП) мелася нямала гарачых прыхільнікаў аўтакефальнай праваслаўнай царквы, бо разглядалі яе ў якасці дзейснага сродку для дасягнення палітычнай незалежнасці. У іх было вялікае жаданне вызваліць нашую праваслаўную царкву ад падначалення Маскоўскага патрыярхату з-за яго ўпартага нежадання ўлічваць гістарычныя і нацыянальна-культурныя традыцыі беларускага народа. Нягледзячы на ўсю экстрэмальнасць жыцця пад акупацыяй, спрадвечная мара мець аўтакефальную праваслаўную царкву многім здавалася не такой ужо і нязбыдзейснай.

Дзеля падрыхтоўкі людзей да кардынальных перамен у іх рэлігійным жыцці выкарыстоўваўся патэнцыял дазволенага акупантамі перыядычнага друку. «Беларуская газэта» на чале з Уладзіславам Казлоўскім, добра вядомым у міжваенны перыяд у Заходняй Беларусі як беларускі грамадска-палітычны дзеяч, паэт і публіцыст, выказвала меркаванне, што Руская праваслаўная царква больш зрабіла па русіфікацыі беларускага народа, чым чыноўніцкі апарат. «Праваслаўныя прапаведнікі на Беларусі, – чытаем у адным з артыкулаў гэтай газеты, – з мэтаю хутчэйшай русіфікацыі называлі праваслаўную веру «рускай». Атуманенае гэткай пастановай беларускае праваслаўнае жыхарства памяшала ў свой час рэлігію з нацыянальнасьцей».

Але... З усіх трох епіскапаў ідэю незалежнасці праваслаўя на Беларусі напачатку больш-менш падзяляў толькі Апанас Мартас. Адкрыта выступаць за яе не адважваўся з-за ўпартага супраціўлення мітрапаліта Панцеляймона і заўзятага русафіла епіскапа, а затым і архіепіскапа Венядыкта. Такі сан займеў і Філафей, якога выбралі заступнікам мітрапаліта Панцеляймона. Трэба сказаць, што ўладыка Філафей, асоба беларускага паходжання, вельмі ўважліва сачыў за ўсім, што адбывалася ў нацыянальна-культурным жыцці роднага краю. Ён нават дазваляў сабе дзенідзе выяўляць супраціў русафільскім захадам мітрапаліта. Дзякуючы перш за ўсё намаганням Філафея і Мартаса Панцеляймон пагадзіўся прызначыць на кафедру епіскапа смаленскага і бранскага Сцяпана Сеўбу, які трымаўся беларускай арыентацыі.

Абвясціць лягчэй, чым спраўдзіць...

Упартае нежаданне Панцеляймона склікаць Сабор для абвяшчэння аўтакефаліі Беларускай праваслаўнай царквы сталася прычынай выдання 1 чэрвеня 1942 года Генеральным камісарыятам Беларусі загаду аб яго высяленні з Менску і накіраванні ў манастыр Ляды (на тэрыторыі сучаснага Смалявіцкага раёна). Справы па кіраванні Беларускай праваслаўнай царквой ён перадаў архіепіскапу магілёўскаму і мсціслаўскаму Філафею. Пазней яму ж мітрапаліт даручыў адкрыццё царкоўнага сабора, на якім павінна было разглядацца пытанне аўтакефаліі БПЦ.

Сабор адкрыўся 30 жніўня 1942 года ў Спаса-Прэабражэнскай царкве ў Менску. Складанае становішча ў акупіраванай Беларусі не дазволіла забяспечыць Сабору шырокую прадстаўнічасць. Колькасна пераважалі прадстаўнікі ад міран. Старшынстваваў на Саборы са згоды мітрапаліта Панцеляймона архіепіскап Філафей. Рабочай мовай Сабора была беларуская, што вельмі рэдка назіралася ў практыцы праваслаўнай царквы нашай краіны. (Вялікая недарэчнасць, што яна не з'яўляецца нормай і сёння.)

На адрас Сабора прыйшлі прывітанні. Паводле ацэнкі Беларускага нацыянальнага камітэта ў Вільні, «Сьвяшчэнны Беларускі Сабор у нашай сталіцы, – гэта гістарычны акт у гісторыі нашай Царквы, якая, нарэшце, скіне путы чужынскіх уплываў выключна з палітычных мэтаў, трымаўшых Царкву ў няволі». Беларускае праваслаўнае грамадзянства і духавенства Вільні, адзначалася ў прывітанні, узносяць «свае гарачыя малітвы да ўсявышняга, каб Ён дапамог давесці да пажаданага выніку вялікую й сьвятую справу – урэгуляваньне нашае Царквы на тэрыторыі Беларусі. Дзень 28 жніўня 1942 г. (меркавалася, што ў гэты дзень адбудзецца абвяшчэнне Беларускай аўтакефальнай царквы. – Л.Л.), як і Дзень 25 сакавіка 1918 г., увойдзе ў гісторыю нашае Царквы і нашага народу як найвялікшае свята... Беларусь будзе мець сваю нацыянальную незалежную Аўтакефальную Царкву. Царква перастане быць аружжам у руках нашых ворагаў дзеля русіфікацыі або паланізацыі нашага народа. І нарэшце атрымае магчымасьць выконваць свае заданьні: выхоўваць верных у хрысьціянскім духу і добрых сыноў сваёй бацькаўшчыны».

У пэўнай ступені можа здзіўляць аднагалоснае прыняцце Саборам Статуту БАПЦ. Пэўна, не зразумець гістарычнай неабходнасці мець на Беларусі незалежную нацыянальную царкву маглі толькі абмежаваныя ў сваім культурным развіцці, безнадзейна хворыя на нацыянальны нігілізм дэлегаты. На шчасце, такіх не аказалася на Саборы...

У прынятым на Саборы Статуце БАПЦ была выказана найвялікшая павага да беларускай мовы. Адзначалася, што яе абавязкова належыць выкарыстоўваць у царкоўнай пропаведзі, навучанні рэлігіі, вядзенні справаводства, рэлігійнай літаратуры. Прызнавалася таксама неабходнасць надаваць перавагу беларусам пры камплектаванні кіраўнічых царкоўных пасад...

Ды, вядома, бывае, што нават аднагалосна ўхваленыя рашэнні не заўсёды належным чынам выконваюцца тымі, хто іх прымаў. Бюракратычная машына і ў царкоўных нетрах круціцца павольна. Доўга не высылаліся лісты да кіраўнікоў праваслаўных аўтакефальных цэркваў, просьба Сабора да ўсяленскага канстанцінопальскага патрыярха аб выдачы Томасу на аўтакефалію Беларускай праваслаўнай царквы.

Да таго ж ваенныя падзеі стваралі сур'ёзныя цяжкасці для перасылкі дакументаў на афармленне аўтакефаліі Беларускай праваслаўнай царквы. Але вырашальным аказалася хутка праведзеная хіратонія ў епіскапы асоб непахіснай прарускай арыентацыі.

І першая скрыпка ў абароне рускага аблічча праваслаўнай царквы Беларусі належыць, несумненна, ужо не раз згаданаму мітрапаліту Панцеляймону.

Пры канчатковым вырашэнні пытання аб увядзенні аўтакефаліі на Беларусі аб'яднаным сілам Рускай зарубежнай праваслаўнай царквы і Маскоўскага патрыярхату, напэўна ж, удалося б схіліць на свой бок і ўсяленскага канстанцінопальскага патрыярха.

Але справа да гэтага не дайшла: на свой адрас ён не атрымаў неабходных дакументаў ад кіраўніцтва Беларускай праваслаўнай царквы.

І не з прычыны выкліканага вайной неспрыяльнага становішча ў свеце. Галоўная прычына знаходзілася ўнутры, у самым высокім асяроддзі праваслаўнага духавенства Беларусі. На пэўныя ўступкі справе аўтакефаліі мітрапаліт Панцеляймон заўжды ішоў з вялікім нежаданнем і пад прымусам беларускага нацыянальнага актыву, на баку якога стаяў генеральны камісар Генеральнай акругі Беларусь Вільгельм Кубэ.

Марна было б спадзявацца, што некалі гэтая дзейнасць скіруецца на беларускі нацыянальны інтарэс, прывядзе да стварэння аўтакефальнай праваслаўнай царквы.

Пасля забойства 22 верасня 1943 года В.Кубэ менскімі падпольшчыкамі яго пераемнік фон Готберг ужо не выказваў асаблівай зацікаўленасці да рэлігійнага пытання на Беларусі. Не апраўдаў надзеі беларускіх нацыянальных патрыётаў на давядзенне да канца справы стварэння БАПЦ і заступнік Панцеляймона архіепіскап Філафей. Яго дваістая гульня ў беларускую аўтакефалію дорага абышлася ёй. Трохі пазнавата зразумеў гэта і такі высокапрафесійны палітычны дзеяч, як Радаслаў Астроўскі. З-за моцнага супраціву зрусіфікаванага кіраўніцтва Беларускай праваслаўнай царквы ідэі аўтакефаліі яму так і не ўдалося замяніць Філафея епіскапам смаленскім і бранскім Сцяпанам, які на сваёй пасадзе нямала зрабіў для беларускай справы.

Нельга не звярнуць увагу на такую акалічнасць: калі Філафей у якасці старшыні Аўтакефальнага сабора Беларускай праваслаўнай царквы выступаў у Менску 27 чэрвеня 1944 года на Другім усебеларускім кангрэсе, ён і слова не сказаў пра рэальны стан з аўтакефаліяй. Праўда, прыхільна былі сустрэты яго выказванні: «Калі ідзе аб змаганьні з бальшавізмам, дык трэба ведаць, што хрысьціянская культура з'яўляецца найбольшым ворагам бальшавізму. У барацьбе за лепшую долю трэба вырабіць сьветапогляд праціўны бальшавізму – сьветапогляд хрысьціянскай культуры». А вось пра ролю ў ёй беларускага пачатку ні слова! Несумнення, Філафей быў прыхільнікам традыцый, навязаных праваслаўнай царкве Беларусі Свяшчэнным сінодам і Маскоўскім патрыярхатам, не ўяўляў хрысціянскай культуры ў нашым краі іншай, як толькі пабудаванай на рускіх стандартах. Затое на тым жа Кангрэсе ксёндз Пётр Татарыновіч, вядомы яшчэ як грамадскі і культурны дзеяч Заходняй Беларусі, запэўніў дэлегатаў, што каталіцкае духавенства «пацьвярджае сваё супрацоўніцтва ў беларускай адраджэнскай працы» (падкрэслена мною. – Л.Л.).

Бывай, аўтакефалія! Няхай жыве аўтакефалія!

Хаця практычна кіраўніцтва праваслаўнай царквы ў акупаванай Беларусі адстойвала ў сваёй дзейнасці рускі інтарэс, яшчэ да пачатку вызвалення нашай тэрыторыі савецкімі войскамі яно ў спешным парадку падалося на Захад, чамусьці не ўзяўшы з сабою нічога ад нялюбай імі аўтакефаліі... Знайшоўшы прытулак у Заходняй Нямеччыне, мітрапаліт Панцеляймон разам з архіепіскапам Філафеем, архіепіскапам палескім і брэсцкім Іаанам і ўсімі астатнімі іерархамі свае намаганні скіроўвалі галоўным чынам на тое, як уліцца ў блізкую ім па духу Рускую замежную праваслаўную царкву. Адбылося такое ў 1946 годзе. У адказ на гэта адданыя беларускаму нацыянальнаму інтарэсу святары і вернікі-эмігранты пачалі рабіць практычныя захады па стварэнні аўтакефальнай царквы. Днём народзінаў яе стала 5 чэрвеня 1948 года, месцам народзінаў – Канстанта (Заходняя Нямеччына, былая французская зона акупацыі). Гэта адыграла велізарную ролю не толькі ў царкоўна-рэлігійным жыцці, але і ў лёсе беларускай дыяспары ў цэлым. БАПЦ за мяжой была і застаецца шчыра адданай беларускім ідэалам, за што яе з поўнай падставай можна называць нацыянальнай царквой.

Не жадаючы і пасля вайны лічыцца з беларускім інтарэсам, Маскоўская патрыярхія мэтанакіравана і рашуча распраўлялася з усім, што нагадвала пра існаванне ў час ліхалецця Беларускай праваслаўнай аўтакефальнай царквы. Усіх, хто хоць трохі меў дачыненне да яе, пазбавілі працы. Архіепіскапам на Беларусь быў прысланы рускі па паходжанні Піцірым (у свеце – П.Свірыдаў).

Аднак нацыянальна зарыентаваныя праваслаўныя вернікі ў нашай краіне не могуць адмовіцца ад думкі пра неабходнасць аўтакефальнай царквы ў сябе дома. Гэта цалкам вялікай гістарычнай важнасці ідэя будзе набываць усё большую папулярнасць разам з узмацненнем нацыянальнай свядомасці грамадзян, іх жадання мець ва ўсіх дачыненнях рэальна незалежную дзяржаву. Дасягнуць жа такога ва ўмовах поўнага падпарадкавання Маскоўскаму патрыярхату самай масавай хрысціянскай канфесіі Беларусі складана. Не без ўздзеяння Маскоўскага патрыярхату кіраўніцтва Беларускай праваслаўнай царквы не бачыць у беларусах самастойнага этнасу, атаясамлівае іх з рускімі, не хоча пусціць родную мову тытульнага народа ў свае храмы, выкарыстоўваць яе ў працы з вернікамі.

Супрацьлеглае стаўленне да гэтага мае Беларуская аўтакефальная праваслаўная царква за мяжой. У канцы 80-х – пачатку 90-х гадоў яе кіраўніцтва не раз уступала ў дыялог з вернікамі мітраполіі, віншавала іх з нагоды розных рэлігійных святаў, тлумачыла, як важна быць народам са здаровай нацыянальнай самасвядомасцю. Вось, для прыкладу, вытрымка з «Велікоднага вітання Ізяслава (1926–2007), мітрапаліта першаіерарха Беларускай аўтакефальнай праваслаўнай царквы» (1991г): *«Усе беларусы павінны ўсвядоміць, што існаванне нашай нацыі немагчыма без нацыянальнай царквы. Гэтакаю нацыянальнаю, незалежнаю звонку царквою не можа быць ніякая чужынская юрысдыкцыя, а толькі Беларуская аўтакефальная праваслаўная царква»*.

З гэтым нельга не пагадзіцца.

Дзе ж логіка?

Ідэя аўтакефаліі ў нашым краі можа спраўдзіцца толькі пры пэўных умовах. Па-першае, калі кіраўніцтва праваслаўнай царквы станецца здольным будаваць сваю дзейнасць у поўнай адпаведнасці са спрадвечнымі беларускімі гістарычнымі і культурна-моўнымі традыцыямі, не выцясняючы іх рускімі адпаведнікамі, як гэта робіцца па сённяшні дзень. Па-другое, калі палітычныя ўлады не на словах, а на справе будуць імкнуцца да поўнай дзяржаўнай незалежнасці Беларусі, што немагчыма пры такім падпарадкаванні яе самай масавай канфесіі – Маскоўскаму патрыярхату.

Неспрыяльнае сёння для нацыянальных інтарэсаў грамадска-палітычнае і царкоўна-рэлігійнае становішча на Беларусі не выключае актуальнасці ідэі аўтакефаліі на перспектыву. Цывілізаваны свет развіваецца ў напрамку дэмакратызацыі і культурнай разнастайнасці грамадскага жыцця. Прагрэсіўныя сілы рашуча асуджаюць любыя дзеянні, скіраваныя на асіміляцыю ўжо сцверджаных у сваім нацыянальна-культурным статусе народаў, прыходзяць ім на дапамогу, каб не даць загінуць этнічнай смерцю перад разбуральнымі наступствамі сусветнай глабалізацыі. Супрацьстаяць жа такой бядзе добра можа дапамагчы аўтакефальная праваслаўная царква, бо пры арганізацыі сваёй дзейнасці яна арыентуецца на нацыянальныя традыцыі ўласных прыхаджан, а не на культурна-моўныя каноны краіны знаходжання патрыярхату, як гэта заўжды практыкавала і сёння практыкуе залежная ад Маскоўскай патрыярхіі Беларуская праваслаўная царква.

Калі нашы папярэднікі ўзяліся за пераўвасабленне ідэі аўтакефаліі ў самы цяжкі для Бацькаўшчыны час – гады фашысцкай акупацыі, дык чаму ж не задумацца над гэтым зараз, калі наша краіна стала суверэннай дзяржавай? У ёй усё павінна быць незалежным, у тым ліку і царква. Час нарэшце зразумець, што ў падпарадкаванні Маскоўскаму патрыярхату больш палітычнага, замешанага на рускім вялікадзяржаўным шавінізме, чым па-сапраўднаму царкоўна-рэлігійнага.

Нават пры самым павярхоўным поглядзе на сучасны стан рэчаў выразна бачыцца такая неадпаведнасць: у палітычным плане Рэспубліка Беларусь – суверэнная краіна, а ў царкоўных дачыненнях цалкам залежная ад суседняй дзяржавы – Расійскай Федэрацыі. Дзе ж логіка, дзе здаровы сэнс?

24.10.2008 »Народная воля» №161-162

Бюлетэнь «За свабоднае веравызнанне»
Bulletin of «For free Denomination»

№ 20, August-October 2008
Наклад 299 экземпляраў

Паштовы адрас: 220012, а/с 101, Мінск,Беларусь

E-mail: religionfreedom@tut.by
www.forreligiousfreedom.info

Тэл.: (+375 17) 282-42-10

SUMMARY

The priests of different Christian confessions of the town of Borisov, BELARUS, decided to organize in the town a festival of Christian music. But they received a permission from the local town authorities to execute the Festival only 8 days before the Festival's opening ceremony. Though at first the authorities permitted to hold the Festival, that very day when the opening ceremony was to take place, a new decision was taken not to conduct the Festival, and it was forbidden. As a result in December 2008 the main organizer of the Festival, priest Zbignev was forced to leave Belarus.

ECLJ directs its political efforts at promotion a discussion of religious freedom in Belarus in the European Parliament.

The Grodno oblast court canceled a decision taken by the regional court, according to which a believer of the Church of Christians of Evangelical Faith, Valentin BOROVIK , was pleaded guilty of organization and leading a religious community without state registration, he was fined 140 000 Belarusian rubles.

Nikolaj IL'UCHIK, one of the few citizens of our country, who on his own initiative and practically on his own money erected a monument at the place where Jewish people were killed by fascists during the great Patriotic War, village Bogdanovka. Nikolaj's initiative was not supported by the local authorities. Moreover, he was threatened with serious fine.

Church-religious life should also ensure the national sovereignty of the country. But if we look at the modern state of affairs even perfunctory, we can see such an expressive incompatibility: the Republic of Belarus is a sovereign state from the political point of view, but in its church relations it is completely dependent upon its neighbour, the Russian federation. Where is the common sense, the logic?